

Osnovne odrednice sudjelovanja sportaša stranaca na sportskim natjecanjima

General provisions of the participation of foreign athletes in sports competitions

¹Magdalena Zeko, ²Miljenko Vrbanec

¹Međimursko veleučilište u Čakovcu, Bana Josipa Jelačića 22a, 40000 Čakovec

e-mail: ¹mzeko@mev.hr, ²mvrbanec@mev.hr

Sažetak: *Državljanstvo predstavlja relativno trajnu pravnu vezu između pojedinca i države, koja se očituje u statusu državljanina. Iako je pitanje uređivanja državljanstva unutarnja stvar svake države, međunarodno pravo postavlja određene uvjete. Pravna teorija u osnovi razlikuje tri osnovna načela na kojima se temelji stjecanje državljanstva: načelo krvne veze ili podrijetla (ius sanguinis), načelo područja (ius soli) i načelo prebivališta (ius domicili). Državljanstvo je pretpostavka za sudjelovanje u mnogim društvenim i pravnim odnosima pa tako, u određenim segmentima, i u sportskim aktivnostima. U sportskim je krugovima najčešći način stjecanja državljanstva stjecanje naturalizacijom pod povoljnijim uvjetima. Mogućnosti sudjelovanja stranaca u sportskim natjecanjima prosuđuju se prema tome radi li se o nacionalnim ili o međunarodnim natjecanjima. Nacionalni sportski savezi općim aktima uređuju pravo nastupa stranih sportaša za hrvatske klubove. Sudjelovanje stranaca na međunarodnim natjecanjima još je ograničenije i moguće je tek u nekim sportskim granama što je i razumljivo jer na takvim natjecanjima sportaši svoje sportske rezultate prezentiraju predstavljajući svoju državu.*

Ključne riječi: *državljanstvo, stranac, sport, naturalizacija, diskriminacija*

Abstract: *Citizenship represents the permanent legal link between an individual and a state which is manifested in the citizenship status. Although citizenship regulation is internal matter of a state, international law imposes certain conditions. In legal theory acquisition of citizenship is structured on three principles: jus sanguinis, jus soli and jus domicile. Citizenship is a*

prerequisite for participation in many social and legal relations, hence, in certain segments, in sports competitions as well. The most common manner of acquiring citizenship in sporting circles is by naturalization under favourable conditions. Opportunities for participation of foreign athletes in sports competitions are judged based on the type of competition: national or international. Foreign athletes' right to perform for Croatian clubs in national competitions is regulated by general acts of sport alliances. On the other hand, participation of foreigners in international competitions is even more limited and it is only possible in certain sport branches, what is comprehensible since in such competitions athletes present their sports results by presenting their country.

Key words: *citizenship, foreigner, sport, naturalization, discrimination*

1. Uvod

Svaka država suvereno odlučuje hoće li, i pod kojim uvjetima, nekom pojedincu priznati državljanstvo. Europska konvencija Vijeća Europe o državljanstvu¹ iz 1997. godine, u članku 3., predviđa da svaka država svojim propisima određuje tko su njeni državljani. Pravna teorija u osnovi razlikuje tri osnovna načela na kojima se temelji stjecanje državljanstva: načelo krvne veze ili podrijetla (*ius sanguinis*), načelo područja (*ius soli*) i načelo prebivališta (*ius domicili*). Prema načelu krvne veze ili podrijetla osoba stječe ono državljanstvo koje imaju njezini roditelji, prema načelu područja državljanstvo države na čijem je području rođena, a prema načelu prebivališta državljanstvo države na čijem teritoriju prebiva. Najčešće se kao osnova odabire jedno od spomenutih načela i upotpunjava se rješenjima koja se temelje na ostala dva. Koliko god izbor između navedenih načela, s obzirom na institucionalni sustav, pravnu tradiciju i ustavno uređenje, određenoj državi otvara brojne mogućnosti, zbog primjene različitih pristupa stjecanju državljanstva, u nekim slučajevima pojedine osobe ostaju bez državljanstva (*apatridi*, *apoliti*)², a pojedine steknu po dva (*bipatridi*)³ ili više državljanstva različitih država (*polipatridi*)⁴.

¹ European convention on nationality. Prijedlog zakona o potvrđivanju Europske konvencije o državljanstvu, dostupno na: <http://www.sabor.hr/fgs.axd?id=4284>.

² Osoba bez državljanstva ijedne postojeće države, bilo da nikada nije imala državljanstvo, bilo da ga je izgubila a drugo nije stekla.

Republika Hrvatska kao temeljno načelo predviđa načelo podrijetla (kao i Danska, Irska, Njemačka)⁵. Člankom 3. Zakona o hrvatskom državljanstvu NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/2015 (u daljnjem tekstu Zakon) određeno je da se hrvatsko državljanstvo stječe: 1. *podrijetlom*; 2. *rođenjem na području Republike Hrvatske*; 3. *prirođenjem*; 4. *po međunarodnim ugovorima*. Člankom 4. određeno je da podrijetlom stječe hrvatsko državljanstvo dijete čija su oba roditelja u trenutku njegova rođenja hrvatski državljani; čiji je jedan od roditelja hrvatski državljanin, a dijete je rođeno u Republici Hrvatskoj; te čiji je jedan od roditelja hrvatski državljanin, drugi bez državljanstva, ili nepoznatog državljanstva a dijete je rođeno u inozemstvu. Državljanstvo rođenjem na području Republike Hrvatske, sukladno članku 7., stječe dijete koje je rođeno ili nađeno na području Republike Hrvatske, ako su mu oba roditelja nepoznata, nepoznatoga državljanstva ili su bez državljanstva. Djetetu će prestati hrvatsko državljanstvo ako se do navršene 14. godine njegova života utvrdi da su mu oba roditelja strani državljani. Hrvatsko je državljanstvo moguće steći i na osnovi molbe osobe koja želi postati državljaninom, što je obuhvaćeno pravnim terminom *prirođenje ili naturalizacija*. Prema članku 8., hrvatsko državljanstvo može steći stranac koji je podnio zahtjev za primanje u hrvatsko državljanstvo udovoljava li zakonom određenim pretpostavkama: da je punoljetan i da mu nije oduzeta poslovna sposobnost; da ima otpust iz stranog državljanstva ili da podnese dokaz da će otpust dobiti; da živi u Republici Hrvatskoj s prijavljenim boravkom od osam godina neprekidno i ima odobren *status stranca na stalnom boravku*; da poznaje hrvatski jezik i latinično pismo, kulturu i društveno uređenje; da se iz njegova ponašanja može zaključiti da poštuje pravni poredak i običaje. No, moguće je i prirodjenje pod povoljnijim uvjetima. Ono se odnosi na posebne kategorije osoba za koje važe blaži uvjeti⁶. Upravo je prirodjenje pod povoljnijim uvjetima najčešći način stjecanja državljanstva sportaša stranaca. Uz ostale pretpostavke navedene u Zakonu, kod stjecanja državljanstva sportaša stranaca potrebno je da

³ Do pojave da neka osoba ima dva državljanstva može doći zbog primjene različitih načina stjecanja državljanstva. Taj se problem najčešće javlja u međunarodnom privatnom pravu kada treba primijeniti pravo države čije državljanstvo ima određena osoba.

⁴ Do situacije da neku osobu više država smatra svojim državljaninom može doći zbog različitih propisa o stjecanju državljanstva, odnosno kada neka osoba može steći državljanstvo na različitim osnovama ili stekne državljanstvo bez gubitka prethodnoga.

⁵ Kanada, SAD, Australija primjenjuju kao temeljno načelo za stjecanje državljanstva načelo područja, dok Švedska primjenjuju načelo stjecanja državljanstva na osnovi prebivališta.

⁶ Uređeno člancima 8.a – 16. Zakona.

ministarstvo nadležno za sport, na osnovi mišljenja nacionalnoga sportskoga saveza da mišljenje o postojanju interesa Republike Hrvatske za primanje takvoga sportaša u hrvatsko državljanstvo.

2. Državljanstvo kao pretpostavka za sudjelovanje u sportskim aktivnostima

Državljanstvo je u sportu važno pitanje. Ono obuhvaća interese sportskih lobija i samih država, ali dotiče i činjenicu da je državljanstvo u sportu, odnosno zabrana sudjelovanja u sportskim natjecanjima sportašima strancima često razlog diskriminacije. Zakon o suzbijanju diskriminacije NN 85/08, 112/12 u članku 8. izričito navodi da se zabrana diskriminacije odnosi posebno na postupanje subjekata u obrazovanju, znanosti i sportu. Diskriminaciju na nacionalnoj i socijalnoj osnovi zabranjuje i Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁷ (NN, Međunarodni ugovori 18/97), Europska sportska povelja⁸ i Etički kodeks Međunarodnog olimpijskog odbora⁹. Diskriminaciju zabranjuje i Hrvatski olimpijski odbor (u daljnjem tekstu HOO) odredbom članka 6. svoga Statuta¹⁰. Opće zabrane diskriminacije u sportu međutim ne podrazumijevaju zabranu sudjelovanja u sportskim natjecanjima strancima kada je riječ o nastupima za nacionalnu reprezentaciju, što je regulirano pravilima međunarodnih i nacionalnih sportskih saveza i udruga.

Sportašem strancem smatra se sportaš drugoga državljanstva ili osoba bez državljanstva. Člankom 47. stavkom 6. Zakona o sportu NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16 (u daljnjem tekstu Zakon o sportu) propisano je da nacionalni sportski savezi općim aktima uređuju pravo nastupa stranih sportaša za hrvatske klubove. Međunarodne sportske federacije, za sudjelovanje sportaša koji je njezin državljanin u natjecanjima na području nadležnosti nekoga drugoga nacionalnoga sportskoga saveza, propisuju suglasnost matičnoga nacionalnoga sportskoga saveza. Prema članku 62. Zakona o sportu strani državljanin može sudjelovati u sportskom natjecanju za domaću pravnu osobu koja obavlja djelatnost sudjelovanja u sportskom natjecanju pod uvjetima koje utvrdi odgovarajući nacionalni sportski savez. Pritom je

⁷ European Convention on Human rights.

⁸ European Sport Charter. <https://rm.coe.int/16804c9dbb>.

⁹ Donijet na 109. sjednici MOO-a u Seoulu od 16.-20. lipnja 1999. <https://www.hoo.hr/downloads/Eticki%20kodeks%20MOO-a.pdf>.

¹⁰ <https://www.hoo.hr/hr/dokumenti/4899-hoo-temeljni-akti>.

zakonodavac jasno odredio da se stranim državljaninom ne smatra državljanin država članica Europske unije i drugih država Europskog ekonomskog prostora¹¹.

Sudjelovanje stranaca u sportskim natjecanjima razlikuje se prema tome radi li se o sudjelovanju na nacionalnim natjecanjima (supra) ili o sudjelovanju na međunarodnim natjecanjima. Sudjelovanje stranaca na međunarodnim natjecanjima ograničeno je i moguće tek u nekim sportskim granama, što je i razumljivo jer na takvim natjecanjima sportaši predstavljaju nacionalni sport i nacionalni sportski savez, a time i svoju državu. No, dopuštaju li to pravila međunarodnoga sportskoga saveza, na službenim klupskim međunarodnim natjecanjima, uz državljane određene države, mogu nastupati i sportaši stranci. Kada se radi o prijateljskim klupskim međunarodnim natjecanjima, nastup sportaša stranaca regulira se posebnim sporazumom klubova koji sudjeluju u natjecanju. Propisi o državljanstvu sportaša koji nastupaju za reprezentaciju sadržani su u propisima međunarodnih i nacionalnih saveza, a za olimpijske igre u propisima Međunarodnog olimpijskog odbora (u daljnjem tekstu MOO) i nacionalnih olimpijskih odbora (u daljnjem tekstu NOO). Tako je Olimpijskom poveljom¹² koja je na snazi od 2. kolovoza 2016. godine u točki 41. određeno da natjecatelj koji sudjeluje na olimpijskim igrama mora biti državljanin zemlje NOO koji ga prijavljuje. U dopunskom popisu, pravilom 41., detaljno su uređena pitanja nastupa natjecatelja koji imaju višestruko državljanstvo, kao i natjecatelja koji su promijenili državljanstvo. Prema tome, natjecatelj koji je istovremeno državljanin dviju ili više zemalja, može predstavljati samo jednu zemlju, prema svom izboru. Natjecatelj koji je na olimpijskim, kontinentalnim ili regionalnim igrama, svjetskim ili regionalnim prvenstvima, predstavljao jednu zemlju, a nakon toga promijenio ili stekao novo državljanstvo, tri godine ne može predstavljati svoju novu zemlju na olimpijskim igrama¹³. Ako neka udružena država, pokrajina ili prekomorsko područje, zemlja ili kolonija stekne nezavisnost; ili zemlja postane sastavnim dijelom druge zemlje, zbog promjene granica, spajanja zemlje s drugom zemljom ili ako MOO prizna novi NOO, natjecatelj može nastaviti predstavljati zemlju kojoj pripada ili kojoj je pripadao. On može po svom izboru predstavljati svoju zemlju ili

¹¹ Europski ekonomski prostor stvoren je 1994. radi stvaranja jedinstvenog tržišta na kojemu bi se poštovala sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala. Sporazum se danas primjenjuje na ukupno 31 državu – 28 država članica EU i tri zemlje članice EFTA-e (Island, Lihtenštajn i Norveška).

¹² Olympic Charter. Olimpijska povelja je kodifikacija temeljnih načela olimpizma, pravila i dopunskih propisa koje je usvojio MOO. http://www.hoo.hr/images/dokumenti/sport-olimpizam-medunarodni/Olimpijska_povelja_2016.pdf.

¹³ Izvršni odbor MOO-a, koji razmatra svaki pojedinačni slučaj, može smanjiti ili poništiti to razdoblje, uz suglasnost NOO-a i određenog MS-a.

ga na olimpijske igre može prijaviti njegov novi NOO¹⁴. Kada bi natjecatelj imao pravo nastupa na olimpijskim igrama predstavljanjem zemlje čiji nije državljanin ili izborom zemlje koju namjerava predstavljati, Izvršni odbor MOO-a može donijeti odluku opće ili individualne prirode i utvrditi specifične zahtjeve koji se odnose na državljanstvo, prebivalište ili boravište natjecatelja, uključujući rok čekanja. Osim spomenute zabrane diskriminacije, Statut HOO ne sadrži posebne odredbe o državljanstvu sportaša. Međutim, Pravilnik o načelima i osnovnim uvjetima sustava športskih natjecanja u Republici Hrvatskoj te uvjetima sudjelovanja hrvatskih sportaša i sportskih klubova na međunarodnim sportskim natjecanjima¹⁵ (pročišćen tekst, svibanj 2015.g.), u članku 21. propisuje da se sudjelovanje sportaša u V. (međunarodnom) stupnju natjecanja uređuje sukladno uvjetima koje propisuju međunarodne sportske federacije. Nadalje, člankom 23. propisano je da na području Republike Hrvatske, za pojedini sport, pripadajući nacionalni sportski savez izrađuje opći akt o sustavu natjecanja. Člankom 25. određeno je da taj opći akt, uz ostale odredbe, treba utvrditi i položaj stranih državljana u sustavu natjecanja (dopustiv broj), položaj državljana Europske unije u nacionalnom sustavu natjecanja, položaj stranih državljana iz zemalja izvan EU, položaj stranih državljana sa stalnim boravkom u Republici Hrvatskoj, položaj stranih državljana bez stalnog boravka i slična pitanja.

Pitanje državljanškog statusa uređeno je u propisima međunarodnih i nacionalnih sportskih saveza, ovisno o specifičnosti pojedinih sportskih grana, s tim da propisi nacionalnih sportskih saveza moraju biti sukladni s propisima međunarodnih sportskih saveza, kao i s načelima i uvjetima sadržanima u pravilima MOO- a i NOO. Iako se ona razlikuju, u većini njih nalazimo pravilo da se sportaš koji je na bilo koji način stekao državljanstvo neke države ima pravo natjecati za nacionalni tim te države. Ako je neki sportaš već sudjelovao na međunarodnim utakmicama kao igrač nacionalnoga tima države čije državljanstvo ima, u pravilu nema pravo natjecati se za nacionalni tim druge države, iako je i njezin državljanin.

¹⁴ Taj pojedinačni izbor može se učiniti samo jednom.

¹⁵ https://www.hoo.hr/images/dokumenti/sport-olimpizam-hr/Pravilnik_sustav_natjecanja_procisceni_tekst-2015.pdf.

3. Zaključak

Državljanstvo sportaša često je ključna odrednica sudjelovanja određenoga sportaša na nekom sportskom natjecanju. Naturalizacija pod povoljnijim uvjetima najčešći je način stjecanja državljanstva sportaša koji trebaju državljanstvo određene države radi sudjelovanja na natjecanju. Sportaši koji su državljanstvo stekli naturalizacijom i sportaši s dvojnim državljanstvom čine posebnu kategoriju sportaša koji se nerijetko suočavaju s diskriminacijom na temelju državljanstva, unatoč činjenici da posjeduju pravno državljanstvo države članice u kojoj su izvrgnuti diskriminaciji i unatoč činjenici da brojni propisi izrijekom zabranjuju diskriminaciju na osnovi državljanstva. Iako su osnovna pitanja nastupa sportaša stranaca riješena na razini zakona, detaljnije uređenje tih pitanja prepušteno je rješenjima u aktima nacionalnih sportskih saveza kao i aktima saveza na međunarodnoj razini. Bez obzira na to, na međunarodnim sportskim natjecanjima ponekad sudjeluju sportaši koji imaju državljanstvo države koju predstavljaju, ali se, ipak, ne mogu smatrati istinskim predstavnicima države.

Literatura

1. Borković I. (2002). Upravno pravo. 7. izd. Zagreb, Narodne novine d.d.
2. Crnić J. (2009). Uvod u športsko pravo. Zagreb, Inženjerski biro d.d.
3. Etički kodeks Međunarodnog olimpijskog odbora.
<https://www.hoo.hr/downloads/Eticki%20kodeks%20MOO-a.pdf>. (20.8.2017.)
4. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. NN, Međunarodni ugovori 18/97.
5. Europska sportska povelja. European Sport Charter. <https://rm.coe.int/16804c9dbb>. (25.8.2017.).
6. Olimpijska povelja od 2.kolovoza 2016. http://www.hoo.hr/images/dokumenti/sport-olimpizam-medunarodni/Olimpijska_povelja_2016.pdf. (20.8.2017.).
7. Pravilnik o načelima i osnovnim uvjetima sustava športskih natjecanja u Republici Hrvatskoj te uvjetima sudjelovanja hrvatskih sportaša i sportskih klubova na međunarodnim sportskim natjecanjima.https://www.hoo.hr/images/dokumenti/sport-olimpizam-hr/Pravilnik_sustav_natjecanja_procisceni_tekst-2015.pdf. (20.8.2017.).

8. Prijedlog zakona o potvrđivanju Europske konvencije o državljanstvu.
<http://www.sabor.hr/fgs.axd?id=4284>. (24.8.2017.).
9. Statut Hrvatskog olimpijskog odbora 928/15, 216/16.
<https://www.hoo.hr/hr/dokumenti/4899-hoo-temeljni-akti>. (20.8.2017.).
10. Zakon o hrvatskom državljanstvu. NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/2015.
11. Zakon o sportu. NN 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16.
12. Zakon o zabrani diskriminacije. NN 85/08, 112/12.